

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ ДО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Одарченко В. І.

кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри педагогіки, психології та менеджменту
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
м. Харків, Україна

Система вищої освіти змінюється вельми швидко: виникають нові методи, методики й підходи до навчання, розвиваються нові галузі, відкриваються нові спеціальності, зростає потреба набуття вищої освіти. Саме тому, питання адаптації студентів – найпрогресивнішої частини нової генерації, яка опановує інформаційне багатство людства і з часом визначатиме перспективу розвитку країни, є одним з найактуальніших. Адже вчорашній школяр, приходячи в академію, так само відчуває невпевненість у подальших діях, хвилювання перед новим досвідом, які і є складовими процесу адаптації. І цей процес продовжується набуттям нового соціального статусу, звиканням до нових умов, ритму життя й навчання, виробленням нових умінь і навичок, здобуванням нового досвіду, формуванням нових особистісних якостей як окремого індивіда, так і в ролі члена нового соціуму.

Отже, важливим завданням вищих закладів освіти є створення умов для всебічного розвитку молодої людини, для розкриття та реалізації її потенційних можливостей в обраній майбутній професії.

Проблемам адаптації студентів до навчання у ЗВО приділялося багато уваги представниками різних наук. Але від цього актуальність і необхідність дослідження цієї проблеми не знижується. Існують певні суперечності в багатьох аспектах вивчення проблеми адаптації студентів до навчання у ЗВО, починаючи з визначення цього поняття, виділення стадій, чинників, механізмів цього процесу, продовжуючи виробленням ефективних стратегій, методів, засобів і прийомів для успішної адаптації.

Психологічні аспекти адаптації розглянуті в працях Б. Г. Ананьєва, І. В. Дубровіна, І. С. Кона, А. М. Леонтьєва. Педагогічні аспекти адаптації студентів досліджуються у працях В. С. Штифурак, В. С. Сорочинської. Проблема адаптації молоді в умовах мінливого соціального середовища висвітлювалася в дослідженнях В. І. Жукова, В. В. Ігнатової, А. С. Макаренка. Теорія й практика управління процесами адаптації розглядалися в роботах М. М. Поташника, П. І. Підкасистого, Т. П. Шамової та інших. Н. М. Дятленко, Л. В. Клочек, Л. В. Косарева, І. М. Шаповал детально вивчали процес адаптації студентів-першокурсників до навчання у ЗВО.

Проаналізувавши літературні джерела, ми дійшли висновку, що адаптацію можна розглядати як результат або процес взаємодії індивіда та навколишнього середовища, який призводить до його оптимального пристосування до життя й діяльності. Недостатність звичної поведінки в нових умовах компенсує адаптація. В нетрадиційних обставинах через неї забезпечується можливість прискорення ефективного функціонування особистості. Якщо адаптація не настає, виникають додаткові труднощі в спілкуванні, в опануванні предмета діяльності, аж до порушення її регулювання.

Адаптація пов'язана зі зміною соціальної ситуації розвитку студента. Адаптація – це зміна самого себе (настанов, рис характеру, стереотипів поведінки тощо) відповідно до нових вимог діяльності, соціальних умов і нового оточення. Це входження в нову соціальну позицію і нову систему взаємин [3].

Період адаптації першокурсника пов'язаний із руйнуванням раніше сформованих стереотипів, що може породжувати труднощі як у навчанні, так і в спілкуванні [3].

Вважати було б неправильно, бо студент молодшого курсу зовсім не готовий до вищівського навчання. Однак того, що він знає і що вміє, як правило, дуже мало для успішного навчання у закладі. По-перше, його необхідно, вчити вчитися. Таким чином, ми бачимо, що одним із завдань, яке

стоїть перед педагогами ЗВО також є озброєння студентів методами самостійної роботи.

У студентів-першокурсників, потрібно зауважити, по-друге, що водночас відбувається процес адаптації до обраної професії.

Спираючись на думку науковців, серед факторів, які визначають оптимальний вплив на процес адаптації студентів основним, можна виокремити ставлення до навчання та обраної спеціальності.

Найважливішими чинниками процесу адаптації є оволодіння навичками учіння та ознайомлення з обраною професією. Зазвичай, студент намагається обрати майбутню професійну діяльність, яка дозволить йому з часом впроваджувати набуті знання та вміння й буде відповідати його психологічним особливостям. Правильно обрана професія – неодмінна умова успішної адаптації студентів молодших курсів [1,11]. Тому одним із пешочергових завдань вишу повинно стати надання допомоги першокурсникам у професійній адаптації.

Одним із найважливіших аспектів професійної адаптації є мотиваційно-особистісний, пов'язаний з формуванням позитивних навчальних мотивів і особистісних якостей майбутнього спеціаліста.

Успіх у навчанні багато в чому залежить від умов життя і побуту студента, ставлення до нього вишівського колективу, тієї ролі, яку він у ньому відіграє. Цей аспект процесу становлення студента прийнято називати соціально-психологічною адаптацією.

Під даним терміном потрібно розуміти активне входження першокурсника в специфічне соціальне молодіжне середовище, оволодіння ним роллю студента, пристосування і звикання його до нових умов життя, зокрема в гуртожитку, набуття ним життєвого досвіду, самостійності, певної соціальної зрілості, розвиток ініціативи [2,37]. Можна назвати два головних критерії даної категорії адаптації, по-перше, – це успішність, почуття задоволеності результатами навчальної роботи, по-друге, – це так званий соціальний успіх,

який полягає як в освоєнні нових умов життя, так і в завоюванні авторитету в студентському колективі і у викладачів вишу [2, 30].

Важливу роль у процесі адаптації відіграє студентська академічна група. Деякі студенти відчують труднощі входження в новий студентський колектив, труднощі становлення дружніх стосунків або спілкування (надмірна сором'язливість, наприклад, не сприяє становленню дружніх взаємин). Якщо ж група стає референтною, студент стверджується в ній, починає виконувати в ній певну роль (актив, лідер групи, ініціатор, організатор тощо) [3].

Значну допомогу студентам у подоланні труднощів, багатьох з яких можна уникнути, має надавати педагог-куратор. Головне його завдання – створення згуртованого колективу студентів академічної групи, формування студента як майбутнього спеціаліста. Процес адаптації студентів першого курсу проходить через пристосування до нової системи навчання, до зміни режиму праці та відпочинку, до входження в новий колектив. Саме тому, куратор разом з викладачами, що викладають дисципліни, повинен допомогти першокурсникові пристосуватися до умов студентського життя як психологічно, так і соціально.

Таким чином, проблема адаптації першокурсників вимагає як спеціального теоретичного вивчення цього процесу, так і експериментальної перевірки системи освітніх заходів, здатної прискорити входження студентів-першокурсників до колективу вищого навчального закладу.

Список використаних джерел

1. Гришанов Л.К. Социологические проблемы адаптации студентов младших курсов/ Л.К. Гришанов, В.Д. Цуркан; [Психолого-педагогические аспекты адаптации студентов к учебному процессу в вузе] : Сб. научн, трудов. – Кишинев : изд-во Кишин. госуд. ун-та, 1990. – с. 3–17

2. Делікатний К. Г. Становлення студента / К. Г. Делікатний [Питання адаптації випускника школи у вузі]. – К. : т-во «Знання», 1983. – 48 с.

3. Подоляк Л. Г., Юрченко В. І. Загальна психологічна характеристика студентського віку [Електронний ресурс] / Л.Г. Подоляк, В.І. Юрченко. — Режим доступу :

<http://www.psyh.kiev.ua>